

8. Subdiaconus librum tenet coram diacono, illum defert ad celebrantem, et deinde ad credentiam, quatenus est minister diaconi : unde et nomen subdiaconi habet. Librum defert ad celebrantem sine ulla reverentia altari aut celebranti facienda ob reverentiam s. evangelii.

9. Celebrans infra cantum evangelii se sistit in cornu epistolæ, ut ad diaconum cantantem commode sese convertere, et evangelium audire possit. Post lectum a se evangelium non dicit *Per evangelica dicta*, sed post cantatum a diacono, quia evangelium legit voce submissa in sui gratiam, diaconus autem cantat in gratiam populi; cum igitur oratio ista sit communis, congruit, ut dicatur, percepta a populo instructione.

10. Celebrans post osculum libri incensatur tanquam principalis minister, in honorem quidem, sed etiam ut advertat se specialiter evangelium servare teneri, ad bonum odorem in Ecclesia Dei spargendum.

69. Symbolum, quod in missa recitatur, est Constantinopolitanum cum addito *Filioque*, quod tamen non raro Nicænum vocatur, et cum eodem confunditur. Nunc autem legitur, prout in Concilio Trid. sess. 3, exprimitur (1).

Legitur post evangelium, ut per evangelium corde credatur ad justitiam, et per symbolum ore fiat confessio ad salutem.

Sacerdos recitat *Credo* in medio altaris ob imaginem Crucifixi, ut ante imaginem Christi hanc fidei professionem proferat; alta voce, ut populum ad eandem fidem eliciendam et profitendam excitet. Dicens *Credo in unum*, elevat et extendit manus, ut ostendat se sincere in Deum credere; elevare enim et extendere manus est actus hominis ex corde consentientis : et dicens *Deum*, caput inclinat, tum ob accessum ad medium altaris, tum in honorem Dei nominis. Ad *Incarnatus est* genuflectit ob mysterium Incarnationis, in qua, quo major declaratur humilitas, eo magis hominem

(1) Vid. Gavantus p. 1, tit. XI, litt. h; Merati ibidem n. 1, 2 et 3; Durantus de rit. eccl. l. 2, c. 24; Bona rer. lit. l. 2, c. 8, n. 1 et 2; Lucius Ferraris *Symbolum*.

sese humiliare decet. In fine se signat, ut quasi sigillo crucis totius fidei professio firmetur, atque ex antiquo usu fidelium, se signandi in fine cujusque operis. Quoad reliqua vid. n. 59.

DE OFFERTORIO, OBLATIONE HOSTIÆ ET CALICIS.

70. Notandum officium missæ olim in duas partes distinctum fuisse : prima pars, quæ post evangelium terminabatur, dicebatur missa catechumenorum, quia catechumeni et pœnitentes illi interesse poterant; post evangelium autem catechumeni et pœnitentes dimittebantur, et incipiebatur altera pars, cui soli fideles intererant.

71. Dicitur *Dominus vobiscum*, ut, missa catechumenorum finita, fideles consequantur Dei assistentiam et gratiam, et sacrificio digne interesse valeant; cum autem Deus gratiam concedere non soleat nisi orantibus, sacerdos subjungit *Oremus*, ut se et fideles excitet ad orandum.

72. Per offertorium intelligi potest non tantum oblatio panis et vini, sed omnia quæ fiunt et leguntur post symbolum aut evangelium usque ad præfationem, sola tamen antiphona post *Oremus* offertorium dicitur; quia olim infra oblationem populi, et nunc infra oblationem panis et vini cantatur.

Hæc antiphona ad offertorium ortum ducit ex antiqua consuetudine fidelium, qui ad offertorium offerebant panem et vinum, unde ad consecrandum assumebatur, quod necessarium erat ad communionem celebrantis, ministrorum et fidelium, et reliquum cedebat ecclesiæ et ministris, vel pauperibus distribuebatur. Quapropter offertorium cantabatur ad occupandum et lætificandum populum eo tempore, quo dona sua offerebat. Quando olim ista oblatio vigeat, hæc antiphona longior erat, et constabat ex integro psalmo vel saltem ex parte psalmi cum repetitione versuum adinstar responsorii, ut cantus protraheretur usque ad finem oblationis; postquam autem post decem prima Ecclesiæ sæcula

oblaciones populi desierint, Ecclesia offertorium reduxit ad unum aut alterum versum psalmi, vel ad brevem sententiam festo accommodatam.

Hujus antiquæ fidelium oblationis sæpius adhuc fit mentio in precibus missæ, ut in commemoratione vivorum, in oratione *Hanc igitur*, et in pluribus orationibus secretis præcipue in dominica quinta post pentecosten. Hujus antiqui ritus monumentum etiam relictum est in missis de *Requiem*, quarum offertorium longius remansit, et in quibus in multis locis adhuc fiunt oblaciones cereorum aut saltem pecuniæ. Item in multis ecclesiis præsertim ruralibus, ad offertorium adhuc habentur oblaciones pecuniæ in quibusdam solemnitatibus, tempore paschatis, in missis confraternitatum, et aliis quibusdam occasionibus.

Offertorium legitur junctis manibus præ majori recollectione et devotione; atque alta voce, tum quia institutum est ad occupandum et lætificandum populum, tum quia continet glorificationem Dei vel laudem sancti, cujus missa celebratur.

73. Oblatio hostiæ. 1. Detegitur calix ad oblationem, qui hucusque fuit coopertus ad majorem decentiam, vel ut ait Gavantus, ut lateat, quousque revelato calice, revelentur mysteria passionis Christi.

2. In oblatione oculi elevantur ad crucem, et patena usque ad pectus, ut oblatio fiat omni modo, elevatione patenæ, voce et aspectu. Oculi autem statim demittuntur, tum ut sacerdos se humiliet pro suis delictis deprecaturus, tum ut orationem longiorem in tabella legere possit.

3. Finita oblatione, cum patena fit signum crucis, et in illius medium hostia deponitur, ad significandum eandem esse sacrificii hostiam, quæ olim cruci affixa fuit.

4. Patena ponitur in cornu epistolæ, ut sit ad manum, dum opus est; media ejus pars tantum ponitur subtus corporale, ut facilius tollatur; et operitur corporali et purificatorio, ne sordescat.

In oblatione panis dicitur *Immaculata hostia*, non de pane in se spectato, cui hæc denominatio certo non convenit; sed quatenus consideratur consecratio mox futura, cujus ratione

hostia hic dicitur immaculata. Unde hæc verba arguenda non sunt tanquam inconvenientia et periculosa, quia secreto proferuntur et a solis ministris de eorum sensu edoctis (1).

74. 1. Sacerdos recedit de medio altaris ad extergendum calicem vinumque infundendum tum in reverentiam Crucifixi, ne prædicta coram ipso fiant, tum ne effusione vini corporale maculetur.

2. Signat ampullam aquæ, ut aqua sanctificetur et usui sacro deputetur; vel etiam quia aqua significat populum, qui in hac vita, cum non sit ab omni peccato purus, benedictione indiget: quapropter non benedicitur vinum, quod Christum significat, cui nulla opus est benedictione.

3. Aqua in calicem infunditur, quia ut ait Concilium Florent. « Creditur ipsum Dominum in vino aqua permixto » hoc instituisse Sacramentum; deinde quia hoc convenit » Dominicæ passionis repræsentationi... quia sanguis et » aqua ex latere Christi profluxisse legitur; tum etiam quia » hoc convenit ad significandum hujus Sacramenti effectum, » qui est unio populi christiani ad Christum; aqua enim » populum significat secundum Apocal. XVII, 15. » Item, ut alii addunt, ad repræsentandum mysterium Incarnationis. Parum autem tantum aquæ admiscetur, tum ne vinum alteretur vel corrumpatur; tum etiam quia aqua significat populum, et vinum Christum Dominum, et decet, ut ipsum caput, Christus, expressius repræsentetur, quam populus, qui illi adunatur.

4. In oratione *Deus qui humanæ substantiæ* etc. Deus dicitur humanam substantiam seu hominem mirabiliter condidisse, creando corpus de limo terræ, eique animam inspirando: homini dignitas adscribitur respectu ad alias creaturas terrestres, quarum homo est dignissimus: Deus dicitur hominem mirabilius reformasse per incarnationem Filii Dei, ejusque passionem et mortem: per aquæ et vini mysterium quidam intelligunt passionem et mortem Christi, quatenus ut supra dicitur, hic repræsentatur, quod sanguis et aqua de

(1) Vid. Bona rer. lit. lib. 2, c. 9, n. 3.

latere Christi exierint; alii autem et quidem magis proprie juxta ipsius orationis verba intelligunt mysterium incarnationis, qua, sicut aqua vino admiscetur in una substantia, natura humana divinæ unita est in una Verbi persona: petimus ejus divinitatis esse consortes per gratiam sanctificantem, qua homo dicitur fieri consors naturæ divinæ: Christus dicitur factus particeps humanitatis nostræ per incarnationem, qua Verbum caro factum est (1).

75. Oblatio calicis. Celebrans redit ad medium altaris, ut calicem in conspectu Crucifixi offerat. Oculos et calicem elevat, ut oblatio fiat omni modo, prout de oblatione hostiæ dictum est; oculi autem non demittuntur, quia in hac oratione nihil id exigit, et hæc oratio brevior sine errandi periculo memoriter recitari potest. Item Calicem elevat non tantum usque ad pectus sed usque ad faciem, quia, quo altius elevatur, eo magis actio verba imitatur; et cum oratio oblationis calicis in tabella legenda non sit, nihil impedit, quominus calix usque ad faciem elevetur. Finita oblatione format crucem cum calice, in cujus medium eundem collocat, ad significandum eandem esse sacrificii victimam, quæ olim cruci affixa fuit. Tandem palla calicem cooperit, ne quid in eundem decidat.

In oratione oblationis calicis dicitur *Offerimus*, vel quia diaconus in missa solemnī hanc orationem cum celebrante recitat, qui ritus in missa privata retentus est, vel quia sacerdos loquitur et offert non tantum suo nomine sed etiam populi adstantis: dicitur *Calicem* continens pro re contenta: *salutaris*, id est, Christi, qui instituit, ut calix offerretur et consecraretur; vel etiam referri potest ad calicem, quatenus consideratur consecratio mox futura, vi cujus salutaris dici potest: *pro nostra et totius mundi salute*, adeoque offertur pro omnibus hominibus fidelibus et infidelibus, hæreticis et schismaticis, ut convertantur et salventur; ita ut in hac oratione suppleatur, quod non habetur in oblatione hostiæ, in qua oratur pro solis fidelibus: *ut in conspectu*

(1) Vid. Bened. XIV, de sac. m. s. 1, § 176 et seq.

divinæ Majestatis tuæ ascendat, hæc intelligi possunt vel de quasi reali ascensione, quæ fit per consecrationem, quæ vinum in Sanguinem Christi convertitur; vel de morali, quæ fit, quatenus virtus oblationis ad cælum ascendit, et ejus intuitu nobis gratiæ conceduntur: *cum odore suavitatis*, quæ semper adest ex parte Christi seu hostiæ oblatae, quæ tamen utpote absens recte petitur, prout ante consecrationem petitur, ut oblatio fiat Corpus et Sanguis Christi; non tamen semper adest ex parte sacerdotis et fidelium, quibus opus est rogare, ut in actu sacrificii Deo placeant, et inde bonum gratiæ odorem consequantur. Notandum panem seu hostiam offerri pro peccatis, et calicem seu vinum pro salute, non quatenus panis et vinum in se spectantur, sed quatenus per consecrationem in Corpus et Sanguinem Christi convertuntur.

76. In missa solemnī calix tanquam inutilis in altari, relinquatur super credentia usque ad offertorium, ne impediatur celebrantem in thurificatione altaris, in lectione hymni *Gloria* et symboli.

Subdiaconus induitur velo humerali ad tegendum calicem et postea patenam. Adeoque velum, quo calix cooperitur, tanquam inutile removeri potest.

Diaconus et subdiaconus calicem afferunt, præparant, etc. tanquam ministri celebrantis. Subdiaconus autem extergendo calicem, offerendo vinum, et infundendo aquam in calicem exercet actum sui ordinis, de quo in ejus ordinatione fit mentio per traditionem calicis et patenæ, et deinde per traditionem urceolorum.

In oblatione calicis diaconus tenet pedem calicis vel sustentat brachium celebrantis, ac si cum celebrante calicem elevaret et offerret, pariterque cum celebrante recitat orationem *Offerimus tibi*, non tantum quia hæc oratio fit in plurali et in persona ministrorum omniumque præsentium, sed etiam quia, quando communicatio sub utraque specie vigebat, dispensatio calicis diacono ordinaria erat, quapropter ut minister hujus dispensationis ad illius oblationem quoque concurrebat; præterea cum calices illo tempore graviores et ita amplius essent, ut vinum sufficiens pro communiōne fidelium continerent, sustentatio diaconi necessaria esse poterat.

Subdiaconus tenet patenam, quia ab oblatione usque ad fractionem s. Hostiæ nullus amplius hujus usus est in altari, simulque nullum subdiaconi ministerium necessarium (1). Velo autem tegitur, ut munda servetur, et decentius teneatur.

77. Oblata primum incensantur ad offertorium, quia hæc incensatio fit præcipue ratione oblatores, et crux atque altare incensata sunt ante introitum. Hæc incensatio fit per modum crucis, ut hoc redemptionis nostræ signo oblata magis sanctificentur. Crux ter repetitur, terque thuribulum ducitur circum oblata, ut magis ac magis fumo honorifico perfundantur.

In oratione, qua incensum benedicatur, dicitur *Per intercessionem B. Michaelis*; communiter autem putatur, auctorem hujus orationis non intendisse exprimere angelum, qui Apoc. VIII, 3, stetit ante altare, quique non nisi conjecturaliter dicitur fuisse s. Michael; sed voluisse exprimere angelum Gabrielem, qui Luc. 1. Zachariæ apparuit, stans a dextris altaris incensi: unde antiquissimi codices Gabrielis nomen referunt, pro quo postea librariorum oscitatione illud Michaelis substitutum esse debet. Nihil tamen innovandum esse, respondit S. R. C. (2).

Versus, qui infra incensationem recitantur, desumpti sunt ex ps. 140, cujus versus secundus est: *Dirigatur oratio mea* etc. id est, oratio mea tam accepta sit quam odoratus thuris thymiamatis suffitus: *Elevatio manuum mearum* ad orandum, seu oratio mea sit veluti incensi vel agni sacrificium, quod ad vesperam offertur. Huic versui, qui incensationi præcipue congruit, adjunguntur duo versus sequentes, ut celebrans per totam incensationem in Domino occupetur. In versu tertio, *Pone Domine custodiam*, etc. celebrans petit gratiam, ne peccet per locutionem; et in quarto, ne Dominus permittat, eum peccare per prava desideria, quibus erumpat in verba malitiosa, præcipue ad excusanda peccata, prout primi nostri parentes fecerunt.

(1) Pouget inst. cath. p. 3, s. 2. c. 7, § 22, n. 26.

(2) 25 Sept. 1706, n. 3605-3754, 22; Vid. Lebrun p. 3, art. 7; Merati p. 2, tit. 7, n. 63.

DE ORATIONIBUS AB OBLATIONE USQUE AD CANONEM.

78. Oratio: *In spiritu humilitatis* etc. desumpta est ex lib. *Dan. III*, 39 et 40, ubi tres pueri in fornacem missi, ita orasse et vitam suam Deo obtulisse leguntur. Sacerdos eam recitat manibus junctis præ majori devotione, et super altare positus, ut se uniat Christo, ac corpore inclinato in signum internæ humilitatis et contritionis, quarum mentio fit in oratione.

79. *Veni Sanctificator*. Per Sanctificatorem in hac oratione intelligitur Spiritus Sanctus, cui sanctificatio nostra adscribitur, ut patet ex verbo *Veni*, quod ad Patrem non dicitur, sed tantum ad Filium et Spiritum Sanctum (1).

Sacerdos ad hanc orationem expandit elevatque manus, ut, postquam in spiritu humilitatis et animo contrito oraverit, propriamque miseriam atque Dei auxilii necessitatem cognoverit, hoc actu homini auxilium quærenti proprio Deum supplicet, ut benedicat sacrificium, illudque cedat in salutem sacerdotis et fidelium. Oculos elevat, ut eos simulque mentem suam cum manuum elevatione ad Deum dirigat; manus autem et oculos statim demittit, ut signet oblata, et ad hoc attendere valeat. Ante benedictionem manus ante pectus jungit, ad significandum se oblata benedicere non propria virtute sed Dei, a quo supplici gestu benedictionem petit; deinde sinistram ponit super altare, ne sola pendula maneat; et dicens *Benedic* facit signum crucis super oblata propter verbum *Benedic*, quod crucem communiter conjunctam habet, quia crux est fons et causa meritoria omnis benedictionis.

80. *Lotio manuum*. Sacerdos e medio altaris discedit in honorem Crucifixi. Lavat manus in sensu litterali propter munditiam corporalem in reverentiam ss. Sacramenti: ideoque in missa privata lavat tantum extremitates indicis et pollicis, quibus Sacramentum tangere debet; in missa

(1) Vid. Lebrun, p. 3, art. 6, § 8.

autem solemni totas manus, quia incensatione plures maculas contrahere potest. In sensu mystico lavat manus in signum internæ puritatis, quam celebrans habere debet, non tantum a peccatis mortalibus, sed etiam a venialibus et omni affectu ad peccatum; licet enim venialia communionem non prohibeant, ejus tamen effectus impediunt.

Psalmus *Lavabo* incipit a versu sexto psalmi 25, qui versus et sequens septimus lotioni manuum tantum congruunt; reliqui tamen versus psalmi recitantur usque ad finem, ut celebrans eos sub abstersione manuum in Dei laudem recitare posset.

1. *Lavabo inter innocentes manus meas.* Alluditur ad lotionem, qua sacerdotes in veteri lege se purificabant ante ingressum tabernaculi. Sensus est: *Odivi ecclesiam malignantium (qui est versus procedens)* seu consortium impiorum, *et cum impiis non sedebo* seu conversabor; quinimo ab impiis me ita segregabo, ut me adjuncturus sim illis, qui, antequam templum ingrediantur, lavant manus suas; cum illis piis, innocentibus, et Dei cultui deditis similiter manus lavabo, *et circumdabo altare tuum Domine.*

2. *Ut audiam vocem laudis* a levitis et cantoribus emissam, et illis adjunctus simul *enarrem universa mirabilia tua* opera.

3. Imo in diliciis id habeo, nam *dilexi decorem domus tuæ* seu tabernaculi, *et locum habitationis gloriæ tuæ.* Est usitata repetitio priorum verborum.

4. Cum igitur innocens sim, et te laudaturus sim; *ne perdas cum impiis, Deus, animam meam*, seu vitam meam, *et cum viris sanguinum*, seu crudelibus, *vitam meam.*

5. *In quorum manibus iniquitates sunt* etc. id est: qui mala agunt, et muneribus facile seducuntur ac corrumpuntur ad malum faciendum.

6. *Ego autem in innocentia mea ingressus sum*, id est: me gessi innocenter, simpliciter et sine fraude: *redime ergo me* ab impiorum pœnis, ne eisdem involvar.

7. *Pes meus stetit in directo*, id est: ambulavi seu vixi in via rectitudinis et justitiæ: et cum id speciali tua gratia

consecutus sim, ideo *in ecclesiis* seu piorum conventibus in gratiarum actionem *benedicam* et laudabo *te Domine.*

8. Psalmus more solito concluditur *Gloria Patri*, qui versus omittitur in missis de *Requiem* et de tempore passionis, tum juxta morem antiquum, quo hic versus psalmis non adjungebatur, tum quia sapit lætitiâ, quæ istis missis non convenit.

Hic psalmus personam justî repræsentans, optime convenit celebranti, qui pariter justus esse debet: actu etiam lavat manus inter sacerdotes, qui omnes innocentes sint oportet; et circumdat altare Domini, ubi audit vocem laudis a semetipso emissam, et enarrat opus seu mysterium mirabilissimum, ad quod eo affectu ferri debet, ut dicere queat: Domine dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ. Ejus autem justitia vera et sincera esse debet, ut tuta conscientia dicere possit: ne perdas cum impiis Deus animam meam. Si enim in manibus ejus iniquitates sint, et dextra repleta sit muneribus injuste acceptis, proprio ore judicaretur, et sententiam perditionis sibimetipsi exposceret. Absit hoc; et sacerdos in veritate dicat: ego non sicut impius, sed in innocentia ingressus sum etc. et in gratiarum actionem *benedicam* et laudabo Dominum. Si sacerdos ob conscientiam præteritorum peccatorum remissorum dicere nequeat, se semper in innocentia ingressum esse, interius ingemiscere debet.

Not. in versu quarto hujus psalmi in multis tabellis et missalibus desiderari vocem *Deus*, quæ in s. Scriptura et etiam in missalis editione typica habetur: ita ut legendum sit; *Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam.*

81. *Suscipe sancta Trinitas.* Sacerdos, qui honestatis et reverentiæ causa e medio altaris discesserat, redit ut coram imagine Crucifixi hanc orationem effundat. Oculos elevat, ut verbis et actione simul Deum alloquatur, suamque mentem et attentionem ad Deum dirigat; illos tamen statim demittit propter inclinationem faciendam. Se inclinât, manusque junctas super altare deponit, ut in statu humili et supplici se uniat Christo, et ab eo sacrificium suscipiatur.

In hac oratione dicitur : 1° *Suscipe hanc oblationem* utriusque materiæ et speciei per consecrationem perficiendam : 2° *in memoriam passionis*, sicut Christus, præcepit per hæc verba : *In mei memoriam facietis*; additur *resurrectionis et ascensionis*, quia hæc fuerunt vitæ et passionis Christi nostræque redemptionis complementum et consummatio : 3° fit expressa mentio B. M. Virginis tanquam omnium dignissimæ, item s. Joannis Baptistæ et ss. Petri et Pauli, tanquam præcipuorum veteris novique testamenti sanctorum; additur *et istorum*, id est, quorum reliquiæ in altari quiescunt : 4° *in honorem et ad honorem Sanctorum*, licet autem sacrificium dicatur offerri in honorem sanctorum, id non fit eo modo, quo offertur in honorem Dei : soli Deo principaliter offertur, ideoque dicitur *Suscipe sancta Trinitas, Offerimus tibi Domine*; sanctis autem non offertur, sed offertur Deo in honorem et memoriam sanctorum. Sacrificium igitur principaliter et primario tendit in honorem Dei, secundario autem et minus principaliter in honorem sanctorum, qui ex sacrificio acquirunt honorem quemdam accidentalem et extrinsecum, eo scilicet sensu, quod inde gratias consequamur, quibus sanctos in terris honoremus, et debito honore prosequamur (1).

82. *Orate fratres.* Sacerdos memor fragilitatis suæ, cum et ipse circumdatus sit infirmitate, ad fideles se convertit, ut ab iisdem orationum suffragia postulet. Prius osculatur altare in signum amoris et devotionis erga Christum. Severtit ad populum, quia eum allocuturus est. Dicit *Orate fratres* media voce ob cantum in missa solemnem. Manus extendit et jungit, ut non tantum sua conversione et voce sed et gestu populum ad orationem moveat et excitet. Revertitur ad altare per suam dextram ob missale, ex quo secretas mox lecturus est, quæ olim ad cornu evangelii legebantur.

Fideles hic dicuntur fratres, ex antiquissimo usu, quo

(1) Vid conc. Trid. s. XXII, de sac. m. cap. 3; Lebrun p. 3, art. IX; Pouget-inst. cath. p. 3, sect. 2, c. 7, § 22, n. 12.

omnes christiani vocabantur fratres, ut constat ex epistolis s. Pauli; sub hac autem voce etiam mulieres comprehenduntur tanquam in sexu nobiliori. *Ut meum ac vestrum sacrificium*, adstantes enim etiam suo modo sunt offerentes, *acceptabile fiat* ex parte celebrantis et fidelium, qui sua indispositione causa esse possunt, ut fructu sacrificii priventur. In responso dicitur *Ad laudem et gloriam nominis sui*, id est ad laudem et gloriam suam : laus et gloria Dei infallibiliter quidem ex sacrificio resultant, recte tamen exoptantur, tum quia decet nos Dei laudem et gloriam velle et desiderare, tum quatenus velle debemus, ut sacrificium ita peragatur, ut etiam ex parte nostra in Dei laudem et gloriam cedat.

83. Orationes secretæ ita vocantur a voce secreta, qua leguntur, ad distinctionem collectarum et postcommunium, quæ alta voce dicuntur. Secreto leguntur ob cantum offertorii, qui quandoque ad præfationem usque protrahitur, vel ad majorem celebrantis recollectionem, vel ad imitationem Christi, qui ad orationem solitudinem sæpius quæsivit, et in silentio oravit. Iis non præmittitur *Dominus vobiscum*, nec *Oremus* tum ob vocem secretam, tum quia hæc dicta sunt ante offertorium.

84. Præfatio ita dicitur a suo fine, qui est, ad canonem præparare sacerdotis et fidelium mentes : sicut enim præfatio ad initium libri apponitur ad parandam lectoris mentem, ita hic præfatio dicitur, ut sacerdotis et fidelium mentes ante canonem et consecrationem eleventur ad choros usque angelorum, et ardoribus seraphicis inflammentur.

Hæc verba *Per omnia* proprie spectant ad orationes secretas; quia enim hæc orationes secreto leguntur, per hæc verba alta voce concluduntur, ut a populo approbentur et confirmantur per *Amen* : nihil tamen obstat, quominus hæc verba dicantur secretarum finis et præfationis initium.

Celebrans sub verbis *Per omnia* et *Dominus vobiscum* manus super altare deponit pro sua commoditate, et quia verba aliam actionem non requirunt; rem autem mystice spectando, ut ipse et populus admoneantur, ut omnem cogi-

tationem terrenam deponant, et veluti cum apostolis in monte Thabor aut cum angelis in cœlo intrent in nubem cœlestium contemplationum.

Congruenter hic dicitur *Dominus vobiscum* quia instat principalis pars missæ, ad quam sacerdos et populus Dei gratia et assistentia præcipue indigent. Sacerdos autem se non vertit ad populum, quia per *Orate fratres* populum quodammodo dimisit, et ipse totus divinis contemplationibus nunc quasi immersus esse debet; vel quia olim ante præfationem sanctuarium claudebatur, et sacerdos e conspectu populi remotus erat.

Sacerdos dicens *Sursum corda* manus elevat usque ad pectus, sicut etiam tonus in missa cantata gradatim elevatur, ut actio verbis concordet. *Sursum corda*, id est, elevate corda ad Deum per cœlestem contemplationem. *Habemus ad Dominum*, id est, corda elevata.

Dicens *Gratias agamus Domino*, manus jungit, ut deinde majori veneratione caput inclinet, et dicens *Deo nostro*, oculos elevat ad crucem seu Deum, cui gratias agit, et mox oculos demittens, caput inclinat in honorem et venerationem Dei nominis. *Dignum et justum est* scilicet Deo gratias agere.

Præfatio communis. Vere dignum est creaturæ suo creatori et benefactori gratias agere; et cum creatura ad hoc vere sit obligata, etiam *justum* et *æquum* est; ipsique *salutare*, quatenus pro uno beneficio se gratum exhibere, optima est dispositio, ad alia beneficia impetranda. *Semper et ubique gratias agere*, id est, omni tempore et loco, quia Deus numquam et nullibi cessat benefacere. *Per Christum Dominum nostrum*, quia, cum gratiarum actiones nostræ nimis exiguæ et debiles sint, eas Deo offerimus per Christum mediatorem nostrum. *Per quem* tanquam creatorem et caput suum, ut dicitur ad Coloss. I, 16, et II, 10, *majestatem tuam laudant angeli* etc. sub quibus omnes novem angelorum chori comprehenduntur. *Tremunt potestates* non actu tremoris sed metu reverentiali. *Supplici confessione dicentes*, nimis enim debiles et exigui sumus, ut voces nostræ

istis angelicis jungantur, nisi ex supplici et humili corde procedant (1).

85. Ad *Sanctus* sacerdos se inclinat ob verba præcedentia *Supplici confessione*, vel potius, quia hæc verba non in omni præfatione habentur, in reverentiam divinæ majestatis, quam cum angelis sanctificat. Manus junctas tenet pro majori veneratione et devotione, eas autem super altare non deponit in reverentiam erga Christum per altare repræsentatum. Recitat voce media ratione pulsus campanulæ, qua vox alta suppletur, quæque pulsatur, ut omnibus pars principalis missæ innotescat, et eorum mentes ad proxima mysteria excitentur. Sacerdos ad *Benedictus* se erigit, ut magis commode se signet; se autem signat ob vocem *benedictus*, ut virtute crucis particeps fieri mereatur benedictionum et gratiarum, quas Christus in altari effundere veniet.

Hæc verba *Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus sabaoth. Pleni sunt cœli et terra gloria tua*, desumpta sunt ex libro Isaïæ VI, 3. Sanctus ter repetitur tum ex majori affectu, tum ad professionem Trinitatis personarum in unitate essentiali. Sabaoth Isaïæ vertitur *exercituum* nempe angelorum. Cœli et terra dicuntur plena gloria Dei, quatenus creaturis omnibus, quæ cœli terræque ambitu continentur, impressa apparent argumenta divinæ potentiae, sapientiae et providentiæ. *Hosanna* est vox hebraica, significans *salva, quæso*, quæ est acclamatio usitata ab Hebræis, qua a Deo omnem felicitatem precantur, prout vulgariter dicitur *Vivat. In excelsis*, id est, salva, quæso, tu, qui habitas in cœlis excelsis; vel *in excelsis* ponitur pro *de excelsis*, q. d. salus descendat de excelsis cœlis super eum. *Benedictus* etc., hæc verba diriguntur ad Christum, qui a Patre missus est, et ejus nomine venit in mundum, ut eum redimeret, et quotidie super altare descendit, ut opus redemptionis perficiat: ita ut celebrans hæc verba non tantum narrative sed etiam assertive referre possit et debeat ad Christum venientem in altare sub speciebus eucharisticis.

(1) Vid. Innocentius III, lib. 2, c. 61, et Lebrun p. 4, art. 1, § 3.